

**Язэп
Янушкевіч**

Святыня над Іслачай

*Ракаўскі касцёл
Маці Божай Ружанцовай:
гісторыя, дакументы*

Мінск
Выдавец В.Хурсік
2004

УДК 726/5/03%282(476.1)

ББК 85.113(4Беи)

Я65

Янушкевіч Я. Я.

Сьвятыня над Іслаччу: Ракаўскі касьцёл
Маці Божай Ружанцовай: гісторыя,
дакументы. Мн.:Выд.Хурсік, 2004.

—24 С., іл.

ISBN 985-6718-18-1

Навукова-папулярнае выданне

Язэп Язэпавіч Янушкевіч

Сьвятыня над Іслачай

Ракаўскі касьцёл

Маці Божай Ружанцовай:

гісторыя, дакументы

Аўтарская рэдакцыя

Падпісана ў друк 17.05.2004.

Фармат арыгінальны. Папера мелаваная.

Гарнітура Таймс. Афсетны друк.

Ул.-выд. арк. 0,64. Наклад 300 паасобнікаў.

Надрукавана з арыгінал-макета выдаўца

ў друкарні УП «Ходр» ГА БелТІЗ

220004 Мінск вул. Вызвалення, 9

Ліцэнзія ЛП 91 ад 12.12.2002

Сонца спакваля губляла сьпякотны напал, калі на схіле апошняга ліпеньскага дня 2003 года пад сьценамі Ракаўскага касьцёла сабралася купка мужчын на чале з ксяндзом Зьмітром Барылам.

Будынак касьцёльны вернікам аддалі ў 1993 г. За дзесяцігодзе вернутая сьвятыня пабачыла нямала ксяндзоў, але ўсе былі «даязджаючыя». Парафіяне ўжо звыкліся зь іх ратацыяй. І вось нарэшце ў Ракаве пробашч пасяліўся на стала (праўда, пакуль не ў плябаніі, якая на-ранейшаму стаіць акінутай).

Прызначаны ў Ракаў 15 чэрвеня 2003 г., новы пробашч горача і памаладому ўтрапёна браўся загаспадарыць у парафіі. Сваю дзейнасьць ён распачаў з гатычных вокнаў: праз іх прасочвалася вільгаць у сярэдзіну пабудовы, а падчас улеўных дажджоў нават цурчэла вада, пакідаючы цёмныя рагіпісягі на падноўленай тынкоўцы. Клопат паўставаў немалы: як і на чым плазаваць на стромкіх касьцёльных сьценах, каб замяніць папсаваныя шыбы, закітаваць шпарты, месцамі патрэсканыя ў жалезных мазаічных ваконных кратках?

Адышоўшы на момант ад астатніх

паразважаць, з адлегласьці зірнуў на грамадку мужчын на фоне высознай сонечнай гатычнай сьцяны. І раптам мяне працяла выразнае ўсьведамленьне — які ж подзьвіг зрабілі нашыя продкі напачатку мінулага стагоддзя, збудаваўшы гэтакі велічны храм!! (падобна спасьцігаецца бязьмежнасьць неспакойнага мора ў адзіным выпадковым саленаватым глытку).

Пагадзіцеся, нават у нашу кампютарную эпоху «прасунутай» будаўнічай тэхналогіі з магутнымі падымнымі кранамі ўзьвесьці аналагічнае збудаваньне за два-тры гады запатрабуе нямала працы людзкой і часу. Хай сабе атрымліваючы ахвяраваньні ў тысячы, мільёны даляраў. Бо стагоддзе прамінула, аднак нічога падобнага ні ў наваколлі Ракава, ні на ўсёй Валожынішчыне не збудавалася. Ні «за палякамі», ні «за саветамі». Бо пры будаўніцтве сьвятых, як нідзе ў чалавечай дзейнасьці, на першы план выходзіць не тэхнічнае ці іншае «матэрыяльнае» ўзбраеньне, а Божая Праява, выяўленая ў неабсяжнасьці, невымернасьці Духа людскога. Чарговы раз пацьвярджаючы біблейнае: храмы

Божыя будуюцца не з камянёў ці цэглы,
а з Веры.

Памятаю, як у тую азораную хвіліну
моцна зажадалася даведацца (хоць што-
кольвек) пра далёкую пару, калі аkurat
100 гадоў таму, у часы царскага перась-
леду, у родным мястэчку над Іслачай
паднялася і застыла ў вечным нябесным
памкненьні наша сьвятыня.

Архіўныя дакументы шчасьліва
прыўздымаюць заслону, праліваючы
сьвятло на даўнія падзеі.
Адлюстроўваючы, у самых агульных ры-
сах, гісторыю збудаваньня Ракаўскага
касьцёла.

Пачалася яна на пачатку мінулага
стагоддзя досыць з праявічай прычы-
ны: стары драўляны меставы касьцёлік
спаракнеў і на месцы яго вырашылі зму-
раваць новы. (Наагул каталіцкая сьвя-
тыня ў Ракаве заснавана яшчэ ў XVII ст.
тагачасным уладаром мястэчка князем
Геранімам Сангушкам). Неабходнасьць
такая высьпявала даўно, аднак зьдзейсь-
ніць яе ў расейскай «турме народаў»
было немажліва. Праз усё змагарнае для
нашых продкаў пазамінулае, XIX ста-
годдзе, тэндэнцыя назіралася адварот-

ная: канфіскацыя, збурэньне, перабудова рыма- і грэка-каталіцкіх сьвятынь на праваслаўныя храмы-брацтвы. Падставы ў акупацыйных уладаў знаходзіліся рэгулярна: «бунты-змовы каталікоў і палякуючых»: 1812, 1823-1824, 1830-1831, 1833, 1838, 1846, 1849, 1855, 1863-1864... А для нас пералік гэтых сьлынных датаў — пазнакі вызвольных паўстаньняў-інсурэкцый, рэвалюцый, усчатых продкамі. Сьведчаньне іхняй нескоранасьці, скіраванай супраць расейскай акупацыі.

Размовы размовамі, але і новаму пакаленьню «на забраных абшарах» належала рабіць канкрэтныя крокі дзеля адраджэньня сваіх спрадвечных сьвятынь. На шчасьце, пад націскам заходніх дзяржаў і апостальскай сталіцы царызм у 1896 г. мусіў прыняць афіцыйную пастанову, згодна якой «замежным веравызнаньням» (?!) дазваляўся рамонт і ўзнаўленьне культавых пабудоў на прасторах неабсяжнай імперыі.

Выкарыстоўваючы момант у гістарычна-спрыяльных варунках, дзейны ракаўскі пробашч кс. Яўстах Карповіч (1844-1915) на самым пачатку 1903 г.

звярнуўся з адпаведным прапаведным да
вышэйшых каталіцкіх іерархаў: у сакавіку
даслаў у Магілёўскую рыма-каталіцкую
духоўную кансісторыю (месьцілася ў Пе-
цярбургу) патрэбныя планы-чарцяжы.
Кансіс-торыя сваім парадкам у красавіку
адаслала іх у Менскае губернскае
праўленьне з просьбаю зацьвердзіць на-
лежныя паперы і як найхутчэй вярнуць
«з увагі надыходу будаўнічага сезона і
неабходнасьці распачаць пабудову».

Аднак распачаць будаўніцтва му-
раванага касьцёла ракаўскім каталікам
ў 1903 годзе не ўдалося. Хоць у
тэхнічных адносінах праекты прызналі
здавальняючымі, ды разьлікі трыва-
ласьці падаліся губернскім чыноўнікам
непераканальнымі. Іх належала дэтале-
ва прапрацаваць. Да таго ж, будаўнічае
аддзяленьне Менскага губернска-
га праўленьня запатрабавала, згод-
на існуючым палажэньням, адшукаць
спецыяліста, пад кіраўніцтвам якога
б вялося будаўніцтва і які адказваў бы
за ўсё. І яшчэ: у царскай імперыі, што
непарушна трымалася на трох кітах
(праваслаўе, самадзяржаўе, народнасьць)
абавязковым было атрымаць дазвол па-

нуючай улады (чытай: і рэлігіі таксама). Фармальнасьць, але яе не абыйдзеш. На шчасьце, тагачасны менскі губернатар граф Мусін-Пушкін неабходны дазвол даў.

Так у клопатах зьяцеў для ракаўчукоў 1903 год. Ці перамалёўваліся будаўнічыя планы разам з архітэктурнымі чарцяжамі і наколькі – невядома. Але за год Ракаўскі касьцёльны камітэт знайшоў у Вільні адмысловага інжынера-архітэктара Уладзіслава Стыпулкоўскага, які пагадзіўся «прыняць на сябе нагляд і кіраўніцтва» па пабудове касьцёла ў мястэчку Ракаве. 18 красавіка 1904 года стары драўляны касьцёлік разабралі, і аkurat праз месяц, 18 траўня (старога стылю, а паводле новага, 31-га траўня) адбылася знакамітая ўрачыстасьць: закладка памятнага камяня ў падмурак нашай сьвятыні. Збудавалі яе да 1906 года.

Як сьведчаць архіўныя дакумен-ты, новазбудаваны Ракаўскі касьцёл расейскія акупацыйныя ўлады не пакінулі ў спакоі да Першай Сусьветнай вайны. А значыць, і ягонага тагачаснага пробашча Яўстаха Карповіча турбавалі допытамі-роспытамі да са-

май сьмерці (ксьндз Карповіч памёр у сьнежні 1915 г.). Акурат праз дзесяць гадоў ад пачатку будаўніцтва, улетку 1914 г. царскія сатрапы спахапіліся. Выявілася, што цягам будаўніцтва архітэктар адышоў ад першапачаткова пададзеных і зацьверджаных чарцяжоў ды замест сьціплай будыніны вышынёй каля 5,5 м (8 аршынаў, як і папярэдні драўляны; гл. далей дакумент № 13) збудаваў пануючы над Ракаўскім наваколлем узнёслы гатычны будынак. Такое «недапушчальнае» з ідэалагічнага боку адвольнае архітэктурнае адхіленьне ў правінцыйным мястэчку справакаваў, відавочна, аграмадны купал, усьцягнуты на колішні базыльянскі касьцёл, перабудаваны пад праваслаўную царкву (як сотні сьвятынь над Іслачай, Сьвіслачай, Дняпром, Нёманам, Гайнаю, Шчараю...) Аднак калі архітэктурны стыль тлустых мураванак на Беларусі прадывітаваны быў удушальнай палітыкай мураўёвых-вешальнікаў (новакаменныя царквы насаджаліся на паняволеных абшарах за сродкі абяздоленых радзін рэпрэсаваных удзельнікаў паўстанняў), дык напачатку ХХ ст. яму спрыялі

іншыя гістарычныя, Божыя абставіны. Нагадаю, калі ў 1905 г. цар Мікалай II (1868-1918), чарговы і апошні расейскі імператар (1894-1917), дазволіў Свабоду Слова і Веравызнаньняў, шмат якія мястэчкі Беларусі ўпрыгожыліся новымі сьвятынямі з узнёслымі каталіцкімі крыжамі. Сярод іх і гонкі касьцёл Маці Божай Ружанцовай у Ракаве.

Сьвятыня засталася сьведчыць пра нескаронасьць і духоўную ўзвышанасьць нашых продкаў. І лютравацца ёй у бруістай Іслачы вечна.

На хвалу Богу і радасьць людзям.

Ракаў,
красавік-травень 2004 г.

Ніжэй друкуюцца, у перакладзе з расейскай мовы, дакументы, якія захоўваюцца ў Нацыяльным гістарычным архіве Беларусі («О постройке Римско-католического Костела в м. Ракове, Минского уезда». Фонд 295. Вопіс 1. Справа 8558).

Насамрэч пад гэтай архіўнай сігнатурай у НГАБ ацалела некалькі тонкіх архіўных папак-спраў, заведзеных напрацягу 1903—1914 гг. у канцылярыі Менскага губернскага праўлення і менскага губернатара. Усіх дакументаў звыш дваццаці. Для публікацыі адабрана 14 (нумарацыя аўтарская).

Аналагічных і больш дэтальных, падрабязных дакументаў-справаздач пра гісторыю збудавання ракаўскага касцёла, якія павінны былі б захоўвацца ў архіве Магілёўскай рыма-каталіцкай духоўнай кансісторыі, пакуль невыяўлена.

[№ 1]

Духоўная кансісторыя. Стол 1.
Красавіка 14 дня 1903 года. № 3015.
С[анкт]-Пецярбург.

У Менскае Губеранскае праўленьне

Магілёўская кансісторыя, дасылаючы пры гэтым пададзеныя Пробашчам Ракаўскага касьцёла ад 28 сакавіка за № 137:

1) праект р[ыма]-к[аталіцкага] касьцёла ў м[ястэчку] Ракаў,

2) копію з гэтага праекта;

3) Чарцёж праекта № 8 і папярэчнага сячэння скляпеньняў [сводов] № 2 і 7;

4) Чарцёж папярэчнага сячэння і вышыні ўзвядзеньня скляпеньняў;

5) План месцазнаходжаньня мястэчка Ракава з паказаньнем касьцёльнага двору;

6) Копію з яго і

7) Тлумачальную запіску;

мае гонар прасіць Менскае Губеранскае Праўленьне распараджэння пра як мага хутчэйшае зацьверджаньне і вяртаньне чарцяжоў зваротна з увагі надыходу будаўнічага сезона і неабходнасьці распачаць будаўніцтва.

Засядацель [*Капітулы*] Канонік
Сьвідэрскі
В[ыконваючы] а[бавязкі]
сакратара Русецкі (?)
Сталаначальнік (подпіс
неразборлівы)

Аўтограф. На бланку.

[Рэзалюцыя наўскос чорным атрамантам: *Ухваліць праект і пераслаць яго ў Губер[анскую] Канцылярыю дзеля далейшага распараджэньня, пра што павядоміць Кансісторыю. 1903. 04.25]*

[№ 2]

Праатакол Будаўнічага Аддзяленьня Менскага губернскага праўленьня. Красавіка 28 дня 1903 г. № 189.

Пра ўхвалу праекта будовы ў м[ястэчку] Ракаў рыма-каталіцкага касьцёла

Магілёўская Рыма-Каталіцкая Духоўная Кансісторыя пры адносіне ад 14 красавіка б[ягучага] г[ода] за № 3015, накіравала ў Будаўнічае аддзяленьне на разгляд выпраўлены, згодна растлумачэньню Праўленьня ад 5 сакавіка 1900 г. за № 516, праект на пабудо-

ву ў м[ястэчку] Ракаў, Менскага павета, каменнага рыма-каталіцкага касьцёла.

Закон: 145 Артыкул Будаўнічага Статута (выд. 1900 г.)

Меркаваньне: Пасьля разгляду дадзенага праекта ў тэхнічных адносінах, дадзены прызнаны складзеным здавальняюча. Аднак пры гэтым заўважана, што разьлікі трываласьці і устойлівасьці будынка могуць быць прынятыя толькі як прыблізныя. З увагі чаго Будаўнічае аддзяленьне Губеранскага Праўленьня мяркуе праект пабудовы ў м[ястэчку] Ракаў каменнага касьцёла ўхваліць з тым, каб папярэдне, першы чым будаваць яго, выпрацаваны былі дэталёвыя разьлікі трываласьці і устойлівасьці будынка і каб пабудова яго адбылася пад наглядам асобы, якая мае права на правядзеньне будаўнічых работ. Пра гэта і надпісаць на праекце і затым адаслаць яго ў Канцылярыю Сп[адара] Губернатара на далейшае распараджэньне. Пра што і павядо пра што павядоміць Кансісторыю на яе адносіну за № 3015.

Справу па Будаўнічаму Аддзяленьню залічыць скончанай і здаць сваечасова ў архіў.

Сапраўдны за належнымі подпісамі і зацьвярджэньнем...

[№ 3]

**М.В.Д. Менскае Губеранскае
Праўленьне. Аддзяленьне
будаўнічае. Красавіка 30 дня 1903 г.
№ 768. Менск.**

У Канцылярыю Сп[адара] Менскага Губернатара.

Будаўнічае аддзяленьне Губеранскага Праўленьня мае гонар накіраваць пры гэтым у Канцылярыю Сп[адара] Губернатара на далейшае распараджэньне тэхнічныя дакументы на пабудову ўм[ястэчку] Ракаў касьцёла, зацьверджаныя пратаколам Аддзяленьня ў дзень 28 бягучага красавіка за № 189.

Губеранскі інжынер

Аляксандраў.

В[ыконваючы] а[бавязкі]

справавода...

[№ 4]

**М.В.Д. Магілёўская рыма-
каталіцкая духоўная кансісторыя.
Стол 1. Траўня 17 дня 1903 года. №
4067. С[анкт]-Пецяярбург.**

**Спадару Менскаму Губернатару
Будаўнічае аддзяленьне Менскага
Губеранскага Праўленьня, водгу-**

кам ад 30 м[есяца] красавіка за № 769, павядоміла Кансісторыю, што тэхнічныя дакументы на пабудову, у м[ястэчку] Ракаў Менскага паве-та, касьцёла зацьверджаны паводле пратаколу названага Аддзяленьня ад 28 м[есяца] красавіка за № 189 і разам з гэтым за № 768 адасланья ў канцылярыю Вашай Сьветласьці.

У выніку вышэйназванага Магілёўская Кансісторыя мае гонар ласкава прасіць Вашу Сьветласьць зрабіць належнае ад яе распараджэньне пра як мага хутчэйшую прысылку ў Кансісторыю згаданых дакументаў, ухваленых Будаўнічым Аддзяленьнем, на пабудову камен-нага касьцёла ў м. Ракаве, з увагі надышоўшага будаўнічага сезона і неабходнасьці прыступіць да пабу-довы названага касьцёла.

Засядацель Канонік *Сьвідэрскі*
В[ыконваючы] а[бавязкі] сакратара
Сталаначальнік (*подпіс*)

[№ 5]

Увах[одны] № 2994. Бланк Менскага Губернатара. Стол 3. № 3412.
Траўня 20 дня 1903 г. Чарнавы.

У Магілёўскую Р.К. Духоўную
Кансісторыю

З прычыны адносіны ад 17 бягучага траўня, за № 4067, тэхнічныя дакументы на пабудову пабудову ў м. Ракаў, Менскага павета, новага каменнага касьцёла, замест існуючага там драўл[янага] касьцёла, маю гонар павядаміць Дух[оўную] кансісторыю, што з майго боку не бачыцца пярэчанняў на пабудову каменнага касьцёла, замест драўлянага.

Губ[ернатар] граф Мусін-Пушкін (*подпіс адсутнічае*).

[№ 6]

М.В.Д. Магілёўская р[ыма]-
кат[аліцкая] арцыбіскупства.

Менскі дэкан. Пробашч
Марыінскага касьцёла. Красавіка
26 дня 1904 г. № 465. М[еста]
Менск-губеранскі.

Яснавяльможнаму
Спадару Менскаму Губернатару

З прычыны Рапарта пробашча Ракаўскага касьцёла, давера-

нага мне дэканата, маю гонар ласкава прасіць Вашу Сьвет-ласьць дазволіць на прыезд у Ракаў пробашчам Серафінскага касьцёла кс. Курляндзкаму і Каралішчавіцкага касьцёла кс. Калюкасу на асьвячэньне падмуркаў пад закладку новага касьцёла, якое мае адбыцца 18 траўня б[ягучага] г[ода].

Менскі дэкан кс. Адам Ака [Акко].

[№ 7]

**Віленскае Будаўнічае
Бюро інжынераў
Стыпулкоўскага і А.Клейна.**

М[еста] Вільня. Георгіеўскі
прасп[ект], № 9. Адрас для тэлеграм:
Вільня—Будаўнічае. Тэлефон: Канто-
ры 277. Складоў 256. 27-го красавіка
д[ня] 1904 г.

**У Менскае
Будаўнічае Аддзяленьне
Інжынера-Архітэктара
Уладзіслава Фэліксава
Стыпулкоўскага**

Заява.

Пры гэтым маю гонар заявіць, што я, ніжэйпадпісаны, маючы

права выконваць будаўніцтва, па запрашэнні Камітэта па пабудове рыма-каталіцкага касцёла ў м[ястэчку]Ракаў Менскай губ[ерні], прыняў на сябе нагляд і кіраўніцтва над будаўнічымі працамі вышэйзгаданага

Інжынер-Архітэктар

Ул. Стыпулкоўскі.

Месца жыхарства: Места Вільня,
вул. Губернатарская № 10.

[№ 8]

Да № 478. Рэзалюцыя губернскага праўлення. Красавіка 30 дня 1904 г.

Пра атрыманне заявы інжынер-архітэктара Уладзіслава Феліксава Стыпулкоўскага давесці да ведама Менскаму павятоваму паліцэйскаму ўпраўленню.

Губеранскі інжынер *Аляксандраў.*

Віцэ-Губернатар *Ахытов (?)*

В[ыконваючы] а[бавязкі] справавода

Булыка (?)

[Пазнака: *Исполнен 30 Апреля 1904 г. № 584*].

[№ 9]

Сакрэтна

**Яго Сьветласьці
Спадару Менскаму Губернатару**

Спраўніка Менскага павета
Рапарт.

Маю гонар дакласьці Вашай Сьветласьці, што 18 бягучага красавіка будынак Ракаўскага рыма-каталіцкага касьцёла разабраны і распачата будаваньне новага каменнага касьцёла. Набажэнствы будуць адбывацца ў могілкавай капліцы, дзе ўжо і адбыліся набажэнствы 18 і 25 красавіка.

Спраўнік *Агафонаў*.

Красавіка 30 дня 1904 г.

Па канцылярыі стол 3. № 115.

[№ 10]

Сакрэтна

**Яго Сьветласьці
Спадару Менскаму Губернатару.
Менскага павятовага спраўніка**

Рапарт.

18 бягучага траўня ў м[ястэчку] Ракаў адбылося асьвячэньне падмурка, прызначанага для збудав-

ванья каменнага касьцёла. На тым месцы, дзе знаходзіўся папярэдні рыма-каталіцкі касьцёл, цяпер ужо разабраны, быў пастаўлены высокі драўляны крыж, упрыгожаны сучаснаю зелянінаю, а па абодвум бакам крыжа пастаўлены дзве касьцельныя харугвы, выкананыя з чырвонага сукна з абразамі. У адной з палавін жылога дома, які займае пробашч касьцёла ксёндз Карповіч і вікарны кс[ёндз] Мержвінскі[?], ад самага ранку пачалася імша, якую па чарзе адбывалі як мясцовыя сьвятары, гэтак і тыя, хто прыбыў на ўрачыстасьць асьвячэньня: дэкан Менскага Марыінскага касьцёла ксёндз Ака, пробашчы Серфінскага касьцёла Курляндзкі і Каралішчавіцкага Кулюкас[?]. Кулюкас адпраўляў імшу а 12 гадзіне, астатнія ксяндзы, на чале з Кс[яндзом] Карповічам, выйшлі на месца закладкі Касьцёла і, пад сьпеў малітваў, абышлі па перыметру падмурак касьцёла, які будзецца, прычым Кс[ёндз] Карповіч акрапляў сьвятою вадою як само месца, гэтак і сабраны на ўрачыстасьць народ. Абышоўшы вакол падмурка, уся працэсія зноўку падыйшла да месца, дзе быў устаноўлены крыж, пасля чаго Кс[ёндз] Карповіч узышоў на збудаванае ўзвышэньне і зьвярнуўся да народа з прамоваю,

на польскай мове, пачаўшы з таго, што, збурыўшы будынак старога драўлянага касьцёла, ён лічыць сябе быццам асірацелым, чы не бачаць будынка сьвятыні і што пажадана як мага хутчэй імкнуцца да хутчэйшага збудаваньня новага будынка Касьцёла. Пры гэтым выказаў, што на сёньняшні дзень ёсьць толькі 1/3 частка таго каштарысу, якая патрэбная для збудаваньня Касьцёла і заклікаў да яшчэ большых, па-мажлівасьці, ахвяраваньняў на Касьцёл. Потым казань прамовіў дэкан Ака, таксама на польскай мове, пра неабходнасьць Касьцёла, пра ўмацаваньне веры ды інш.

Пасьля заканчэньня імшы і асьвячэньня, ксяндзы Карповіч і Курляндзкі, разам з земляўласнікамі: князем Друцкім-Любецкім і Грушвіцкім, хадзілі і збіралі ахвяраваньні сярод тых хто маліўся, дзеля якой мэты пастаўлены былі на касьцёльным цвінтары адмысловыя столікі з кубкамі-скарбонкамі. Сход вернікаў быў небывалы, прыблізна тысяч пяць-шэсьць.

Пасьля заканчэньня ўрачыстасьці быў у Кс[яндза] Карповіча абед для земляўласнікаў.

Пра што маю гонар дакласьці Вашай Сьветласьці і дадаць, што Ракаўскі касьцёл у даручэньні ад 5

сьнежня 1902 г. за № 7580 не значыцца.

Спраўнік *Агафонаў*.

№ 122. Траўня 22 д(ня) 1904 г.

Па канцылярыі стол 3.

[№ 11]

МВД. Дэпартамент

Духоўных спраў.

14 чэрвеня 1914 г. № 5396.

Менскаму Губернатару.

У водгуку, № 1504, Ваша Вялікасьць, паведаміўшы, што ў м[ястэчку] Ракаў, Менскага павета, у 1904 годзе быў збудаваны каменны касьцёл замест існаваўшага драўлянага, просіце павядоміць, калі менавіта была дадзена згода Міністэрства на пабудову названага будынку сьвятыні.

З прычыны чаго Дэпартамент Духоўных Спраў лічыць абавязкам паведаміць Вашай Вялікасьці, што ліставаньня пра пабудову згаданага касьцёла ў Дэпартаменце не адбылася.

Разам з тым, беручы пад увагу, што рамонт і аднаўленьне р[ыма]-к[аталіцкіх] царкоўных будынкаў, на дакладнай падставе п. 4 ст. 124 Стат[ута] Зам[ежных] Вер[авызнаньяў], выд[анья] 1896

г., могуць адбывацца без дазволу цывільнай улады, калі яны не ўтрымліваюць характара пабудовы новага будынку сьвятыні, у сэнсе ўмяшчальнасьці большага ліку вернікаў (цыркуляр Міністэрства ад 19 сакавіка 1911 г., № 2416), Дэпартамант мае гонар ласкава прасіць Вашамосьць не адмовіць у падачы зьвестак пра тое, ці з'яўляецца новы будынак Ракаўскага касьцёла аднолькавым па велічыне з тым, які існуваў раней.

Дырэктар

Егермайстар Найвышэйшага

Двара (подпіс)

За Начальніка Аддзяленьня (подпіс)

[№ 12]

20/VI. 1914 г. Менскому

Спраўн[іку]

Дасылаючы пры гэтым чатыры плана збудаванага ў 1904 г. Ракаўскага паведаміць мне, з вяртаньнем дадаткаў, дапаўняючы да Рапарта ад 22 траўня 1904 г. за № 122 зьвесткі пра тое, наколькі розніца новазбудаваны Р[ыма]-К[аталіцкі] Ракаўскі касьцёл ад старога ў сэнсе ўмяшчальнасьці большага ліку вернікаў, падаючы атрыманую розніцу дакладна ў лічбах (памер будынку новага і старога і колькасць вернікаў)...

[№ 13]

Яго Вялікасьці

Спадару Менскаму Губернатару.

**Менскага Павятовага Спраўніка
Рапарт.**

Дзеля выканання прадпісаньня ад 20 чэрвеня бягучага года, за № 1504, і ў дадатак да Рапарту майго ад 22 траўня 1904 г. за № 122, падаючы чатыры планы на збудаваны у 1904 годзе Ракаўскі рыма-каталіцкі касьцёл, паведамляю Вашай Вялікасьці, што, як высветлілася па сабраным звесткам, будынак новаўзведзенага Ракаўскага касьцёла павялічаны адносна старога на 20 арш[ынаў] даўжынёю, 20 арш[ынаў] шырынёю і 17 $\frac{3}{4}$ арш[ынаў] вышынёю; стары касьцёл меў 36 арш[ынаў] даўжыні, 16 арш[ынаў] шырыні і 8 $\frac{1}{4}$ арш[ынаў] вышыні, а новы мае – 56 арш[ынаў] даўжыні, 36 арш[ынаў] шырыні і 26 арш[ынаў] вышыні. Пры чым у старым касьцёле месцілася да 600 чалавек вернікаў, а ў новым месціцца да 1000 чалавек.

За Павятовага Спраўніка,

Памочнік *Сабураў*

№ 1771. Кастрычніка 30 дня 1914 г.

Па Канцылярыі Стол 1.

[* Аршын (*tatar. arşyn*) — мера даўжыні роўная прыкладна 0,71 м.]

[№ 14]

**Міністэрства Унутраных Спраў.
Дэпартамант Духоўных спраў. 25
лістапада 1914 г. № 9444.**

Менскаму Губернатару

З водгука Вашай Вялікасьці за № 1504 прагледжваецца, што збудаваны ў 1904 годзе у м. Ракаве Менскага павета новы каменны касьцёл, замест драўлянага, які існаваў у гэтым мястэчку, памерамі сваімі істотна пераўзыходзіць ранейшы Ракаўскі касьцёл.

На пабудову азначанага касьцёла не было сваечасова выпрашана згода Міністэрства.

З прычыны чаго, спасылаючыся на цыркуляр Міністэрства ад 19 сакавіка 1911 года за № 2416, лічу абавязкам павядоміць Вашу Вялікасьць, што пры пабудове згаданага касьцёла было парушана патрабаваньне закона (п.2 ст. 124 Стат[ута] Зам[ежных] Вер[авызнаньняў], выд[анья] 1896 г.), на моцы якога дазвол на царкоўнабудаўнічыя работы па мураванню новых сакральных пабудоў

належыць кампетэнцыі Міністра
Унутраных Спраў.

За Міністра Унутраных Спраў,

Таварыш Міністра (*подпіс*).

Дырэктар (*подпіс*)

Егермайстар

Найвышэйшага Двара (*подпіс*)

www.kamunikat.org

Пераемнасьць пакаленьняў

Замест Пасляслоўя

Асьцеражней, таварыш, са сьвятынямі.
Чым замяніць іх думаеш, скажы?
Страшней за ўсё, як робяцца пустынямі
Палеткі плодныя людзкой душы.

Ніл Гілевіч

«У старажытным гарадку
над Гайнаю...» (1965)

Ёсьць такі журналісцкі штамп:
«Калі ўжо матэрыял быў падрыхтаваны да друку, нам стала вядома...»

Скарыстаю і я гэтакі прыём.
Паколькі, праўдзіва, зацікавіўшыся гісторыяй роднай сьвятыні, давялося паглыбляцца не толькі ў далёкае, але і ў блізкае мінулае. Скажам, высьветліць, калі, пасля дзесяцігоддзяў бальшавіцка-савецкай паняверкі, сьвятыня зноў стала Божым Домам – пачала служыць на тое, дзеля чаго і была збудаваная.

У радзімай хаце трапіўся мне чарнавы аркуш, напісаны рукою мамы-нябожчыцы – Марылі-Ірэны Грыбоўскай-Янушкевіч (1929-1995). Наважваюся прапанаваць яго ракаўскім парафіянам. Паколькі гэты аўтограф дакументальна

сьведчыць: каб на нашай роднай зямлі паўставалі храмы і не стаялі зачыненымі, ва ўсе стагоддзі павінны знаходзіцца людзі, якія звоняць у званы памяці, жыццё кладуць дзеля таго, каб касьцёлы не былі безгалосымі.

Датуецца аўтограф прыблізна 1992 г.

Не зусім нам прыемна, што мы знаёмімся з ген[еральным] дыр[эктарам] Н[авукова] П[рамысловага] А[б'яднаньня] «Цэнтар» у такой абстаноўцы. Нас тут шмат рабочых саўгаса «Ракаўскі». Вы цяпер нашы шэфы, і мы спадзяёмся, што пасля Новага года будзем пад Вашым кіраўніцтвам. Але Вы на нас не павінны крыўдзіцца і нам помсьціць.

Нам надта крыўдна, што як толькі мы пачалі пісаць, каб нам вярнулі наш касьцёл, Вы ў нас перахапілі [яго]. Крыўдна слушаць, што як сказаў нам[есьнік] ген[еральнага] дыр[эктара], што касьцёл канфіскаваны быў — яго не канфіскавалі, як заводы, фабрылі, лясы, недры. У 1917 г. Ленін не чапаў ні касьцёлаў, ні ксяндзоў, проста аддзяліў рэлігію ад дзяржавы. А ў жніўні 1950 ракаўскія парцэіцы вераломна напалі на кась-

цёл, як Гітлер на нас. Падабралі час, як мужчыны былі на працы, пабралі ламы, сякеры... Цэнтральныя дзьверы не змаглі ўзламаць, дык заднюю дзьвер. Жанчын, каторыя сталі пры замку і баранілі касьцёл, паскідалі з высокага ганку (7 каменных прыступак). [Некаторых] ломам па сьпіне, пакалечылі. Я была ачавідцаю. Пачула, што касьцёл забіраюць, прыбегла з працы, з канторы, стаяла і плакала, а пред.сельпо, мой начальнік, падбег да мяне і як крыкне: *«Ты чого здесь ревёшь, ступай на работу»*.

Касьцёл—гэта наша ўласнасьць. Пабудавана нашымі дзядамі за свае грошы. Каб ваш дом хто прыўлашчыў і Вы патрабавалі, каб вярнулі? Пара прызнаць памылкі Сталіна.

Мы цешымся, што настаў такі час перастройкі і дзякуем т. Гарбачову. Масква нам аддае касьцёл, а вы тармозіце і траўміруеце народ: інвалідаў вайны, каторыя за Вас кроў пралілі.

Капліца малая, цесная і стаіць пад лесам. З вуліцы шум машын [перашкаджае] Не дарэмна будавалі касьцёл у цэнтры, каб было бліжэй хадзіць старым. Мы не хочам, каб касьцёл наш выкарыстоўвалі на культурна-сацыяльныя мерапрыемствы.

Хрыстос сказаў: «Дом мой ест домам Божым», а Вы яго зрабілі прыстанкам разбойнікаў і далей хочаце, каб там швэндаліся ўсялякія п'яніцы ў шапках.

Вы такая багатая арганізацыя. Будуйце сабе — што? мала камянёў і цэглы? Дык вы наш гатовы захапілі і хочаце мець выгаду з яго. Цікава, якія турысты тут будуць заходзіць?

Прыходзіць род і адыходзіць род, а зямля, гісторыя застаецца вечна.

Я думаю, што Вы не захочаце, каб Вашы ўнукі і праўнукі чыталі і пракліналі вас. Сіла ў народзе, і Вы павінны прымірыцца з намі — аддаць нам наш касьцёл.

[Ракаў, 1992]

Świątynia nad Isłoczą

Kościół w Rakowie został ufundowany w XVII w. przez księcia Hieronima Sanguszkę, który władał wówczas miasteczkiem. Wiele razy odnawiany i odbudowywany przetrwał do początku XX w. Ówczesne władze okupacyjne na Białorusi — rosyjski carat — zabraniały wznoszenia katolickich świątyń. Można było raczej obserwować inną politykę: konfiskowanie, rujnowanie czy przebudowywanie rzymsko- i greko-katolickich kościołów na prawosławne cerkwie. Podstawy do niej okupacyjne władze znajdowały regularnie: «*bunty-spiski katolików i polakujących*» w latach 1812, 1823-1824, 1830-1831, 1833, 1838, 1846, 1849, 1855, 1863-1864... Dla nas te daty oznaczają wyzwajające powstania, podjęte przez naszych przodków; są świadectwem ich niepodległości w stosunku do rosyjskiej okupacji.

Jednak pod naciskiem państw zachodnich i Stolicy Apostolskiej (Watykanu) carat musiał w 1896 r. przyjąć oficjalne rozporządzenie, według którego «cudzoziemnym wyznaniom» (?) pozwolono przeprowadzać remonty i odnawiać budynki sakralne na bezgranicznych przestrzeniach imperium.

Wykorzystując sprzyjający moment, proboszcz rakowski Eustachy Karpowicz

(1844—1915) zwrócił się na początku 1903 r. z prośbą do wyższych katolickich hierarchów w Petersburgu, którzy przekazali ją odpowiednim instancjom guberni mińskiej. Ówczesny gubernator miński, graf Aleksander Musin-Puszkina, wydał niezbędne zezwolenie. 18.04.1904 r. drewniany kościół w Rakowie został rozebrany, a 18.05.1904 r. (31.05. nowego stylu) odbyła się wielka uroczystość: założenie kamienia węgielnego pod budowę nowej świątyni. W uroczystości tej brali udział nie tylko miejscowi kapłani — proboszcz Karpowicz i wikariusz Mierzwiński, ale i dziekan kościoła Maryjeńskiego w Mińsku ksiądz Akko, proboszcz kościoła Serafińskiego, ksiądz Kurlandzki i Karalyszczawickiego - ks. Kolukas. Kościół w Rakowie został zbudowany do 1906 r.

W niniejszym opracowaniu zamieszczono dokumenty, które znajdują się w Archiwum Narodowym Historycznym Białorusi. (F. 295. Opis 1. Spr. 8558: «O budownictwie Kościoła Rzymskokatolickiego w m. Raków, Mińskiego ujezdu»). W archiwum pod tą sygnaturą przechowuje się kilka cienkich teczek - spraw, założonych w kancelarii mińskiego urzędu gubernatorskiego w latach 1903-1914. Dokładniejszych dokumentów i sprawozdań dotyczących historii budowy

kościół w Rakowie, jakie mogły zachować się w archiwum rzymsko-katolickiego Mohylewskiego konsystorza duchownego w Petersburgu, dotychczas nie odnaleziono.

Jak świadczą dokumenty archiwalne, aż do pierwszej wojny światowej rosyjska władza okupacyjna nie zostawiła w spokoju nowo wybudowanego kościoła w Rakowie. Jego proboszcz, ksiądz Eustachy Karpowicz, z powodu różnych dochodzeń i pytań nie zaznał również spokoju już do końca swoich dni (ksiądz Karpowicz zmarł w grudniu 1915 r.). 10 lat po rozpoczęciu budowy kościoła, latem 1914 r., carskie władze dopatrzyły się, że w trakcie budowy architekt Władysław Feliksow Stypułkowski odszedł od pierwotnie zaakceptowanych planów i zamiast małego budynku o wysokości około 5,5 m zbudował obecną wznoszącą się nad Rakowem i okolicą przepiękną neogotycką świątynię. Jak informował w październiku 1914 r. powiatowy urzędnik Saburow, z zebranych przez niego danych wynikało, że «budynek nowego Kościoła w Rakowie powiększony w porównaniu ze starym o 20 arszynów długości, 20 arszynów szerokości i $17 \frac{3}{4}$ arszynów wysokości; stary kościół miał 36 arszynów długości, 16 arszynów szerokości i $8 \frac{1}{4}$ arszynów wysokości, a nowy ma — 56 arszynów długości, 36 arszynów szerokości i 26 arszynów

wysokości, w starym kościele mieściło się do 600 wiernych, a w nowym mieści się do 1000 osób» [arszyn (tatarskie aršyn) — miara długości około 0,71 m.]

Takie «niedopuszczalne» ze strony ideologii samowolne przedsięwzięcie w prowincjonalnym miasteczku sprowokowała, najprawdopodobniej, pyszna kopuła zbudowana nad zabraną cerkwią bazyliąską. Architektonicznej wolności sprzyjały również historyczne i Boskie okoliczności. Przypomnę, że gdy w 1905 r. car Mikołaj II (1868—1918), kolejny i ostatni rosyjski imperator (1894—1917), ogłosił Wolność Słowa i Wyznania, wiele miasteczek Białorusi upiękoczyło się nowymi świątyniami ze wzniosłymi katolickimi krzyżami.

Nawet w naszej komputerowej epoce z jej dostępem do technologii budowlanych, potężnych ciągników i dźwigów, wzniesienie w ciągu 2-3 lat podobnego budynku wymaga ogromu ludzkiego wysiłku i czasu, bez względu na ofiarowane tysiące i miliony dolarów. Bo stulecie przeminęło, jednak nic podobnego ani w okolicach Rakowa, ani na całej ziemi wołyńskiej nie zbudowano. Ani «przy Polsce», ani «przy Sowieciech». Bo przy budowie świątyni, jak w żadnych innych przedsięwzięciach ludzkości, na pierwsze miejsce wysuwa się nie techniczne

czy inne «materialne» wyposażenie, ale Boska Opatrzność, wyrażająca się w bezgraniczności ludzkiego ducha. Kolejny raz udowadniając, że świątynie Pana budowane są nie z kamienia i cegły, lecz z Wiary.

Wpatrując się w piękno kościoła w Rakowie, za każdym razem na nowo uświadamiamy sobie, jak bohaterskiego dokonali czynu nasi przodkowie, budując na początku minionego stulecia tak wspaniałą świątynię.

Po konfiskacie przez władzę sowiecką budynek kościoła został zwrócony wiernym w 1993 r. W ciągu minionych dziesięciu lat świątynia widziała niemało księży. Mianowany do Rakowa 15 czerwca 2003 r. nowy proboszcz, ksiądz Dymitr Baryło, gorliwie zaczął pracę w parafii, gdzie wznosi się nad Isłoczą rzymsko-katolicki kościół Matki Bożej Różańcowej.

*Raków,
kwiecień — maj 2004 r.*

A holy place on the river of Islach

The Catholic Church in the town of Rakau was founded in the 17th century by Duke Heranim Sanhushak, who at that time was the holder of the town. Having been rebuilt and redecorated the church stood till the beginning of the 20th century. The occupying forces of the Communist regime didn't allow the construction of Roman-Catholic Churches. Russians carried out a coherent policy: confiscation, destruction, rebuilding catholic churches into orthodox ones. And they had the reason for doing that: the rebellions of Catholics in 1812, 1823-1824, 1830-1831, 1833, 1838, 1846, 1849, 1855, 1863-1864.

And for us these dates show the unwillingness of our ancestors to subdue. Under the influence of the western countries and Vatican Russian tsar in 1896 had to allow «foreign religions» to redecorate their temples all over his empire.

The catholic priest of Rakau Church Yaustakh Karpovich (1844-1915) used the favorable political circumstances in 1903 and asked for the permission to rebuild Rakau's wooden Catholic Church in stone.

The Governor of Minsk district count Musin-Pushkin satisfied the request of the catholic clergymen from St. Petersburg and on the 18 April 1904 the wooden church was demolished. On 18 May 1904 the first stone of the new building was set. Dean of the Minsk St. Mary Catholic church, the priest Kurliadzkin of Serafin church and Kaliukas of Karalishkavichy church, participated in the ceremony together with the local priests. By 1906 the church was finished.

The booklet includes the documents that are kept in the National historic archive of Belarus (Fund 295.1. Case 8558: «About the construction of the Roman-Catholic church in Rakau, Minsk district). These are some of the document cases dated 1903-1904 that were kept in Minsk Governor's chancellery. No other documents about the process of the building have been found so far.

According to some sources, the newly built Rakau's church hadn't been left by Russian forces up to the 1st World War, which means that priest Yaustakh Karpovich had been interrogated till his death in December 1915. 10 years after the construction was started the tsar authorities noticed that the architect Uladzislau Feliksau Ctypulkouski increased the height of the building to 20

meters instead of the allowed 5,5. Such an unacceptable result for local authorities was achieved by a high gothic cupola. However, in 1905 the last Russian tsar Nikolai 2 (1868-1918) declared faith-freedom and a lot of Belarusian towns were decorated with new catholic crosses.

It's worth saying that even in our age of high technologies such building would require a lot of strength and financial support. Nothing of the kind was built when Poles or Communists were at power. It's a matter and decision of God, not of the people, to build temples for worshipping. God's churches are built with no stone but with faith, but every time when you look at the Catholic church of Rakau you realize what a feat people managed to do.

The building was returned back to worshippers in 1993. It has seen many priests. A new one, Zmitzer Baryla, is eager to organize spiritual life in St. Mary's church which stands on the river of Islach.

*Rakau,
april-may 2004*